
A SZEGÉNYSÉGRŐL OBJEKTÍVEN 2013-BAN CSÖKKENT A SZEGÉNYSÉG ÉS A NÉLKÜLÖZÉS A GYERMEKESEKNÉL IS

Készítette: Szalai Piroska – 2014.12.08.

Az elmúlt hetekben számos fórumon volt téma a szegénység, de általában nem volt egyértelmű, hogy melyik időszakról beszélnek, és milyen adatokból vonnak le következtetéseket. Előzetesen le kell szögeznünk, hogy **az EUROSTAT és a KSH módszertana és mutatója¹ szerint 2013-ban összességében jelentősen javultak a szegénységi mutatók Magyarországon.** Míg korábban 2007-2011 között folyamatosan romlottak az adataink, 2012-ben már elkezdődött a fordulat, egyes területek javultak.

Látható, hogy azóta **jobb a helyzet, amióta beindultak a kormány női foglalkoztatást bővítő és családsegítő intézkedései.** Az ideai folyamatok eredményeit, azaz a 2014-es pontos adatokat majd jövő év őszén ismerhetjük meg, de a gazdasági folyamatok ismeretében nem tévedünk, ha további pozitív változást várunk idén is.

A szegénység elleni küzdelem az Európai Unió EU2020 stratégiájának öt fő célkitűzése közül az egyik. E cél megvalósításának mérésére használja az unió a „szegénység vagy társadalmi kirekesztődés” komplex mutatóját. 2004 óta mérik hazánkban, hogy a háztartások, illetve a benne élők milyen arányban érintettek.

Miért jelennek meg egymásnak ellentmondó hírek? Miért érzékelhető oly nagy zavar a magyarázatok között? Mert más-más időszakokról majdnem egy időben látott napvilágot nemrégiben az EUROSTAT, az UNICEF és a KSH legújabb kiadványa, amelyek ezért eltérően nyilatkoznak hazánkról. Az EUROSTAT adataihoz a tagállamok statisztikai hivatalai 2013-ban készítették el a kérdőíves felméréseket, s e felmérésben az előző, tehát a 2012-es évről kérdezték a lakosságot. Azaz ezek az adatok 2012-ről szólnak, még nem láthatók a pozitív folyamatok benne. A KSH adatai az ideai kérdőívezésből készültek, s a 2013-as évről szólnak², s már mutatják a javulást. Az UNICEF által kiadott gyermekszegénységi jelentés is 2008-2012 nehéz időszakot elemzi. Ezeknek apropóján aztán számos kisebb elemzés is előkerült, némelyeknek módszertana sokszor nehezen követhető és túri a vitát.

A szegénység, vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya hazánkban 2013-ban 31,1% volt, csökkent 2012-höz képest. A csökkenés jelentős: 2,4%, ami mind a gyermeket nevelő, mind a gyermektelen háztartásokban megfigyelhető. Az előbbinél 1,6%, az utóbbinál 2,9% volt a javulás, ami azt jelenti, hogy 241 ezer embernek javult a helyzete, s még így is 3 millió 44 ezer fő volt érintett. **Ekkora létszámot a költségvetés képtelen csupán szociálpolitikai eszközökkel kezelni, tehát komplex megoldások indokoltak.**

A mutató legjobb értékét 2007-ben mértük, akkor 28,2% volt, s 2012-ig 5,3%-ot emelkedett. 2013-ban egy év alatt az előző öt éves romlás majdnem felét „behoztuk”. Nagyon **ritka az olyan ország, ahol egy év alatt sikerül 2% feletti mértékben csökkenteni az ilyen**

¹ „szegénység, vagy a társadalmi kirekesztődés” komplex mutatója

² A cikkben a folyamatokat könnyebb érthetősége miatt - a KSH-hoz hasonlóan - a referenciaévet vesszük alapul. Ez eltér az EUROSTAT közléseitől, hisz ott az adatfelvétel évével jellemzik az adatokat, ami egy évvel későbbi.

értelemben vett szegénységet. Mivel a többi tagállamnak a 2012-es értékei az elérhető legfrissebbek jelenleg, megállapítható, hogy 2012-ben egyetlen országban Horvátországban mértek 2,4%-nál nagyobb javulást. **Minden bizonnyal a 2013-as csökkenésünk az unió legjobbjai között lesz majd,** amit jövő ősszel fogunk pontosan látni.

A létszám tekintetében is nagyon jelentős a 2013-as eredményünk. Jobban érzékelhető a nagysága, ha tudjuk, hogy 2010-ben az EU2020 stratégia meghirdetésekor hazánk azt vállalta, hogy 2020-ra – azaz tíz év alatt – 450 ezerrel csökkenti az érintettek létszámát. Komoly eredmény, ha a tíz évre kitűzött célérték felének megfelelő létszámú sokaságnak sikerült a helyzetén javítani egy éven belül. 2013-ban már az előző évek létszámemelkedései ellenére is kevesebben érintettek, mint 2010-ben voltak.

Hazánkban **nagy, 10,6% az eltérés a gyermekes és a gyermektelen háztartások kockázata között.** A gyermekek szegénységi kockázatát nem lehet a családtól - attól a háztartástól, amelyben a gyermek nevelkedik - kiragadva csökkenteni. Ezekben a háztartásokban pedig szinte mindig ott vannak az anyák is, akik akarnak és tudnának is hozzájárulni a család anyagi szükségleteinek a megteremtéséhez, csak a lehetőségeket kell számukra megteremteni, hagyni kell őket, ha kell átmenetileg rugalmasabb keretek között dolgozni. Ennek irányában tettük lépéseket az elmúlt években. **A pozitív folyamatokat akkor lehet hosszabb távon fenntartani, ha a gyermeket nevelő nők foglalkoztatását további intézkedésekkel segíti a kormány.**

Kiket sorol az EU definíciója a szegények közé? Azokat, akik az alábbi 3 csoport legalább egyikébe beletartoznak. Ez a mutató nem mér éhezést, sem mélyszegénységet, sem semmi többet annál, mint amit az alábbi meghatározások tartalmaznak:

- **relatív anyagi szegénységben élő háztartások** azok, amelyeknek a jövedelme nem érte el a jövedelmek középértékének (a medián ekvivalens jövedelemnek) a 60%-át. Nálunk a lakosság 14,6%-a sorolható ide, ami **kisebb, mint az uniós átlag.** Ez az az összetevő, amiben sajnos még nem mutatható ki javulás, mert a gyermekesek esetében még nőtt 2013-ban is. **A gyermektelen háztartásoknál 2012-ben az unió 3. legjobb mutatóját tudhattuk magunkénak Csehország és Szlovákia után,** a gyermekeseknél rosszabb volt a helyzetünk, ott a 16. helyen álltunk. A gyermekes háztartások relatív anyagi szegénységét csökkenti, ha az anyák nagyobb létszámban tudnak hozzájárulni a háztartások bevételeihez, azaz a kisgyermekes anyák többen tudnak legalísan dolgozni, amelyre a GYED extra 2014. januártól sokak számára lehetőséget ad.
- **nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokban élnek** – ahol a háztartás munkaképes korú tagjai az éves teljes munkaidejüknek legfeljebb az ötödében – azaz évente csak maximum közel két hónapot - dolgoztak. 2013-ban nálunk a társadalom 9,3%-a volt ilyen, 0,4%-ot javult a 2011-es legrosszabb értékhez képest. 2014-ben nagyobb javulást várunk, hisz a foglalkoztatás bővülésünk idén magasabb, mint a múlt évben volt. 2012-ig nagyon kis mértékben haladtuk meg az uniós átlagot.
- **súlyos anyagi nélkülözésnek** (deprivációnak) kitétek azok, akikre a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának 9 (a későbbi táblázatban felsorolt) ismérve közül

legalább 4 vonatkozik. A 9 ismérven kívül mást nem mér a mutató. E csoport aránya nálunk 23,9% volt 2013-ban, ami 2,9%-os jelentős javulást mutat az előző évihez képest. Mind a gyermekes, mind a gyermektelen háztartásokban élők esetében javultunk ugyan, de még így is nagyon magas az értékünk. 2007 óta 8,9%-ot romlott, 2012-ben 2,5-szerese volt az unió átlagának. Mérése lakossági kérdőíves megkérdezéssel történik, tehát a válaszadó szubjektív megítélésének nagyobb teret enged, mint a másik két adat, így sokak szerint a mértékét a nemzeti karakterek különbözősége is befolyásolja. Sokan vélekednek úgy, hogy a borúlátóbb, panaszkodásra hajlamosabb nemzeteknél a számok eleve magasabbak. Az unióban mindössze 5 olyan ország van, ahol magasabb a nélkülözők (depriváltak) aránya, mint a relatív anyagi szegénységben élőké, egyik sajnos éppen Magyarország.

	2011	2012	2013	2013-2012	2013 gyermekes-gyermektelen
szegénység vagy társadalmi kirekesztődés	32,4	33,5	31,1	-2,4	10,6
1.relatív szegénység	14,0	14,3	14,6	0,3	12,5
2.nagyon alacsony munkaintenzitás	9,7	9,5	9,3	-0,2	3,9
3.súlyos anyagi nélkülözés (depriváció)	25,7	26,8	23,9	-2,9	8,6
3.1.nincs fedezete a váratlan kiadásokra	74,3	74,2	75,2	1,0	9,4
3.2.nem tud évente egy hetet üdülni	67,0	66,6	59,6	-7,0	1,5
3.3.nem tud kétnaponta hús fogyasztani	32,0	33,0	27,2	-5,8	2,9
3.4.fizetési hátraléka van hiteltörlesztésben, rezsiben, lakbérben	26,4	26,2	24,9	-1,3	16,1
3.5.anyagi okból nincs személygépkocsija	22,6	24,6	23,9	-0,7	5,4
3.6.nincs megfelelő fűtés a lakásában	14,5	13,7	11,2	-2,5	-0,4
3.7.anyagi okból nincs telefonja	1,6	2,0	1,7	-0,3	-0,2
3.8.anyagi okból nincs mosógépe	0,6	1,0	0,9	-0,1	-0,4
3.9.anyagi okból nincs színes TV-je	0,4	0,3	0,4	0,1	-0,2

A 9 deprivációs tétel esetében érintettek aránya a következők szerint változott:

- **A telefont, mosógépet, színes TV-t nélkülözők a népesség kevesebb, mint 2%-át jelentik, kis mértékben befolyásolja csak a depriváltak arányát.**
- **Az üdülés tekintetében javultunk legjelentősebben: 2013-ban 7 %-kal többen tudtak elmenni egy hétre üdülni.**

A csökkenés már elindult 2012-ben a gyermekteleneknél, 2013-ban pedig az eddigi 65-67%-os szintről először esett 60% alá. Mind a gyermekesek, mind a gyermektelenek mutatói javultak, kis eltérés van a két csoport között.

Az elmúlt évben a cafeteria rendszer (SZÉP kártya) turizmust élénkítő jelentős hatására és a sokakat érintő Erzsébet tábort eredményeképpen elértük a mérés kezdete óta eltelt 10 év legjobb értékét.

- **A második legjelentősebb javulást húsfogyasztás tekintetében nélkülözők csökkenésében értük el: 5.8%-kal többeknek elérhető kétnaponta a hús.**

A 2013-as év 27,2%-os értéke az utóbbi 5 év legjobbja. Szintén mind a gyermekesek, mind a gyermektelenek mutatói javultak és kis eltérés van a két csoport között.

Pozitív hatást gyakorolt, hogy a foglalkoztatás bővülése következtében többen élnek már rendszeres bérből. Amikor a háztartás bevételeiben kis emelkedés realizálható, ez a mutató kezd először javulni.

- **2013-ban már érződik a rezsicsökkentés hatása azoknál, akiknek nincs megfelelő fűtés a lakásában, itt 2.5%-os javulás mutatható ki.**

Az érintettek között a korszerűtlenebb fűtésű lakásokban élő idősebb gyermektelenek nagyobb arányban találhatók. 2012-ben elindult már kismértékű javulás, ami 2013-ban felgyorsult, s az utóbbi 4 év legjobb értékét mutatta, a gyermektelenek 2,9%-ot javultak, a gyermekesek 2,3%-ot. A két csoport közel egyformán érintett. Ez egyrészt az induló rezsicsökkentés hatására történt, másrészt pedig a foglalkoztatás bővülése során többen jutottak a segélyeknél magasabb bérekhez.

- **2012-ben és 2013-ban is javult a helyzetük azoknak, akiknek fizetési hátralékuk volt.**

2012-ben a gyermektelenek 0,5%-ot javultak, majd 2013-ban újabb 0,4%-ot, a gyermekesek pedig először 2013-ban, s mindjárt 1,7%-ot. Az árfolyamgát és a 2013-ban induló rezsicsökkentés hatása érezhető náluk. Folytatódni fog az idei további rezsicsökkentések hatására 2014-ben. **Ezen a területen a gyermekesek dupla olyan arányban érintettek, mint a gyermektelenek** mind hazánkban, mind az uniós átlagban, ezért ide továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani. Ha a női foglalkoztatást bővíteni tudjuk, s a nők nagyobb arányban tudnak legálisan is dolgozni - akár atipikusan - a gyermekek nevelése mellett, akkor ez a mutató tovább fog javulni.

- **0,7%-kal kevesebben vannak, akiknek anyagi okból nincs személygépkocsija.**

2013-ban indult javulás a személygépkocsit nélkülözők arányában is, mivel a gépkocsi fenntartáshoz nagyobb anyagi javulásra van szüksége a háztartásnak. Ez a folyamat is a foglalkoztatás bővülésének hatására indulhatott el.

- **Ugyanakkor sajnos többen vannak még 2013-ban is, akiknek nincs fedezete a váratlan kiadásokra, itt romlott a helyzet.**

A depriváció ezen esete fordul elő legtöbbször, sajnos mind a gyermekes, mind a gyermektelen háztartásban élők között nagy arányban megtalálhatók. 2005-ös 52,4%-ról folyamatosan nő az érintettek száma, 2006-ban közel 15%-ot és 2008-ban pedig további közel 8%-ot ugrott, s 2008 óta szinte azonos szinten 75% körüli értéken stagnálunk. Látható, hogy a legnehezebb e területen javulást elérni.

Köztudott, hogy a szegénységgel kapcsolatban azok a népszerű megszólalók, akik a gondokat hangsúlyozzák. A szegénység elleni küzdelem eredményeiről beszélni kockázatos, hiszen az eredmények láttán egyes döntéshozók esetleg idejekorán lesznek elégedettek ahelyett, hogy további intézkedéseken dolgoznának. **Amíg egyetlen szegény is van az országban nem**

lehetünk elégedettek! Az unió tagállamai közül a javulás hatására is még mindig rosszak a mutatóink! További intézkedések kellenek, széles összefogással tartható fenn az elindult pozitív folyamat.